

The Hostage Ransom

Shiur# 499 | Jan 25th 2024

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: אם יהיו כל הימים דיו, ואגמים קולמוסים, ושמים יריעות, וכל בני אדם לבלרין - אין מספיקים לכתוב חללה של רשות. מאי קראה? - אמר רב משרשיא: שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר.

השולח פרק רביעי גיטין מה.

אמרו כולי חמרי לאו כריסייהו חיוורין ניהו: **מתני'** ^א אין פודין את השבוין יתר על כדי דמיהן ^ב מפני תיקון העולם ^ג ואין מבריחין את השבוין מפני תיקון העולם רשב"ג אומר ^ד מפני תקנת השבוין: **גמ'** איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו מפי ת"ש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זיהב אמר אבוי ומאן לימא לן דברצון חכמים עבר דילמא שלא ברצון חכמים עבר: ואין מבריחין את השבוין ^ה מפני תיקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת שבוין: מאי בינייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד: בנתיה דרב נחמן בחשן קדרא בדייהו קשיא ליה לרב עיליש כתיב ^ו אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתיה דרב נחמן גרמא להו מילתא ואשתבין ואישתבאי איהו נמי בהדייהו יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי ^ז אתא עורבא וקא קרי ליה אמר ליה מאי קאמר אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתא יונה וקא קריא אמר ליה מאי קאמרה א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר ^ח כנסת ישראל כיונה מתילא ש"מ מתרחיש לי ניסא אמר אזיל אחזי בנתיה דרב נחמן אי קיימן בהימנותיהו אהדרינהו אמר נשי כל מילי דאית להו סדרן להדדי בבית הכסא שמועניהו דקאמרן עדי גוברין ונהרדעי גוברין לימא להו לשבויהו דלירחקניהו מהכא דלא ליתו אינשין ולישמעי וליפרקינן קם ערק אתא איהו וההוא וררא לדידיה איחרחיש ליה ויחא ורר רמררא וההוא וררא

פשיטתא דקרא הכי משמע להו טפי והן אינן שומעין לדברי חכמים להכי לא שלח להו כרבי: דנחמני את. כלומר מכירין אנו כן שחסידי אתה ולא משקר: **מתני'** מפני תקנת שבוין. גמ' מפרש לה: **גמ'** מפני דוחקא דציבורא הוא. אין לנו לדחוק הצטר ולהציאו לידי עניות בשביל אלו: או דילמא. ללא ימסרו עובדי כוכבים נפשיהו וליגרבו ולייתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר ונפקא מינה אס יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילו על הצטר: בתליסר אלפי דינרי. אלמא משום דוחקא דציבורא הוא: דליכא אלא חד. שבי ת"ק חייש לתיקון העולם כולו שמה יקלפו על השביים העמידים לצא ויחטום בשלשלאות ובהריגים ורבי שמעון לא חייש אלא אס כן יש שביין אחרים עמו שמה יקלפו השבאין לייסרן ציטורין: בחשן קדרא בידיהו.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא

פדיון שבויים מצוה רבה. והא דאמר **צפרק בני העיר** (מגילה דף כג) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קמני פדיון שבויים שמא מילתא דפשיטא היא ולא אינטריק למיתני: **ומתחלקת** בג' מפני שהיא בדיני ממונות. וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית

שבי בודוה איתגהו ביה. שהא ביד העכו"ם לעשות בו כל חפצו אס למות [אס לחרב^א] אס לרעב: מפני שהיא בדיני ממונות. לעיין ולתת לכל אחד כפי טפלים התלוין בו^ב: שגבויה וחזוקה שוה. בכל יום מדי יום ציוס^ג כדקמני לקמיה לפיכך אין גבויי שבויים שלא ינטרכו לטרות ולנקש את השלישי לחלק: לעשות קופה תפחוי. לחלק לעניי עולם אס ירבו עליהן: לעתנות על המדות. להגדיל סאת העיר או להקטין: ועל השערים. שער חטין והיין שלא ימכרנה^ד שנה זו יותר מכך וכך דמים: לעסיע על קצתם. לקנות את העובר על קילת דבריהם להסיעם מדת דין תורה: הא הימוני מהימן. יחיד להיות גזבר: שני אחים. לגבי המנותא כחד דמו^ה: מאי שדרותיה. דקופה דקאמרת עלה לפי שאין עשין שררה על הצבור כו': אפי"ו בעיש. שיש פתחון פה לבעה"ז לומר טרוד אני: ופקדתי וגו'. אלמא אסור למשכן: אמיר. עשיר^ו: ונגבאי צדקה. המשכילים אל דל מהו צריך: מלמדי תינוקות. מלדיקי רבים הן שמלמדין וממנחין

בג' ופר"ת לפי שהיה ידוע סכום של כל אחד ואחד כמה יתן:

ולשנות' לב"ז מה שירצו. נראה לר"ת דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות אע"ג דאמרינן **צערין צפ"ק** (דף ו: וסס) האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות ואמר נמי התם האומר פרוטה זו לנדקה עד שלא צאה ליד הגבאי מותר לשנותה משבחה ליד הגבאי אסור לשנותה (ז) לדבר הרשות הכא שבני העיר משנים אותה שאני לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות ואפילו צאה ליד הגבאי וכן היה ר"ת נוהג לתת מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנים אותם:

פדיון שבויים מצוה רבה היא אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבויים מצוה רבה היא א"ל דכתיב^א והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות^ב אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא האי קא מינוול והאי לא קא מינוול ואבע"א קרא^ג יקר בעיני ה' המותה לחסידיו רעב קשה מחרב^ד איבעית אימא סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער איבעית אימא קרא^ה טובים היו חללי חרב מחללי רעב שבי [קשה מכולם^ו] רכולוהו איתגהו ביה:

ד ד י אין פודין השבויים (ד) יותר (ה) מכדי (ג) דמיהם מפני תיקון העולם ה [ו] שלא יהיו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם [ז] אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה [ח] וכן לת"ח או אפי' אינו ת"ח אלא שהוא תלמיד חריף ואפשר שיהיה אדם גדול פודים אותו בדמים מרובים (ואס לשמו כאלה דמי או לא עיין בסור אכן העיר ס' ע"ח):

הניזקין פרק חמישי גיטין נח.

מכר גמור ומדעת: אחריות. דמי טרפו לה מיניה לגביה דמי ארעא: ה"ג
והציתום באש: ת"ר^א מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר^ב מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו המאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו אמר מובמחני בו שמורה^ג הוראה בישראל העבודה שאיני זו מכאן עד שאפרנו בכל ממון שפוסקין עליו אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע אמר רב יהודה אמר רב מעשה כבנו ובבתו של ר' ישמעאל בן אלישע שנשבו

תוספות שם

כ ממון שפוסקין עליו. כי איכא סכנת נפשות פודין שבויין יותר על כדי דמיהן כדאמרינן צפרק השולח (לעיל דף מו.) גבי מוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים כ"ש הכא דאיכא קטלא אי נמי משום דמופלג בחכמה היה^ד: **אבל** בשטר קנה. אלשה נמי קאי כדמוכח

רמב"ן גיטין דף מה עמוד א

ואי קשיא הא דאמרינן בגיטין העבודה לא אזוז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקים עליו, והא אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן, י"ל דהתם מיירי בשעת החורבן דליכא משום דליגרי בהו ולייתי טפי שהרי כולם הלכו בשבי. וי"א דכל היכא דאיכא חששא דמיתה פודים אותם בכל ממון שיכולים לפדותם. ולא מסתבר, דכל שבי כולהו איתנהו ביה (כמ"ש בב"ב ח:): ועוד דגבי אשה איכא חששא דעריות ולא חששו וכו'. ומיהו מסתברא שתלמיד חכם פודין אותו בכל ממון שבעולם וכו'.

מאירי שם

כבר ביארנו שאין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן, ולא משום דוחקא דצבורא הוא, אלא מטעמא דלא ליגרו בהו ולייתו טפי, הלכך אפי' בפודה עצמו או קרובים עשירים אין מרשים לפדות ביותר מכדי דמיו. אלא שמ"מ חולקים בפודה עצמו שאין מונעים אותו מכלום. ויש שואלים, שהרי לקמן בפ' הניזקין אמר ר' יהושע העבודה שלא אזוז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שיפסקו עליו, ולא זז משם עד שפדאו בממון הרבה, וי"ל שזו בשעת חרבן הבית היתה, ואין לחוש דלגרו בהו טפי, שהרי כולם גלו ונשבו. או שמא כל שיש חשש מיתה אין לדבר קצבה, ואע"פ שאמרו בב"ב (ח ב) דרך כלל שבוי כולהו איתנהו ביה מ"מ שבי שעיקרו לממון אין בו חשש מיתה.

טורי זהב יורה דעה רנב צדקה שפתי כהן רעא

באר היטב

פתחי תשובה

(ד) יותר מכדי דמיהם. עיין באשל אברהם [ואוצר מפרשים ס"ק ג] בשם שו"ת (ג) דמיהם. כמז' ס"ק ד' [מטעם אפילו קרונו אין לפדות יותר מכדי נחלה ליהושע [סימן ה] דבמקום דאיכא למיחש לקטלא פודין. ועיין בתשובת יד אליהו סימן מ"ג שלא כתב כן, אלא דאפילו בעומד להריגה אין פודין יותר מכדי דמיו, דתירוצא קמא שכתוספות פרק הניזקין [גיטין נח, א ד"ה כל] לא קאי אליבא דאמת, ע"ש. וכן כתב בתשובת מהר"ם לובלין סימן ט"ו באחד שנתפס בתפיסה בטענה שזינה עם גויה אם צריכין להפריז עליו מעות הרבה להציל נפשו. והשיב שעל פי הדין אין צריכין, שאין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהם, אך מפני חילול השם יפזרו עליו ממון הרבה, ע"ש. ועיין בספר בית הלל ס"ק ב' כתב בשם הגאון מהרש"ק שנעלם ממנו דברי תוספות בגיטין הנ"ל דאם ביקשו להרגו פודין, ע"ש. (ומה שכתב הבית הלל שם ראייה לזה דהרי המעלים עיניו מפדיון שבויים עובר על לא תעמוד על דם רעך, והרי כתוב באו"ח סוף סימן תרנ"ו דבמצות לא תעשה חייב ליתן כל ממון, ע"ש, לאו ראייה היא לפי מה שכתבתי לעיל סימן קנ"ז ס"ק ד' בשם הפרי מגדים [או"ח שם אשל אברהם אות ה] ותשובת חות יאיר [סוף סימן קלט] דדוקא בלא תעשה שיש בו מעשה, ע"ש.) אך בתשובות כנסת יחזקאל סימן ל"ח השיג עליהם משום דהאי תירוצא דסכנת נפשות לא שייך אלא אם טעמא משום דוחקא דצבורא, אבל לטעמא דלא לגרבי, הסברא להיפך דאם בסכנת נפשות פודין ירצו להרוג את השבויים כדי שיפדו יותר מכדי דמיהם, וגם יגרבו וירצו להרוג, ואם כן לפי מה שכתבו הרמב"ם [מתנות עניים ח, יב] והשו"ע [סעיף ד] טעמא דלא לגרבי, שפיר כתב מהר"ם לובלין שאין הקהל צריכין, מטעם אין פודין את השבויים אף בסכנת נפשות יותר מכדי דמיהם. ומה שכתב דמשום חילול השם יש להקהל לפדות, היינו לפי דהרי"ף^(א) והרא"ש [גיטין פ"ד סימן מד] סברי דבעיין לא איפשטא אם הטעם משום דוחקא דצבורא או דלא לגרבו, להכי י"ל קים לן כוותייהו. וכתב עוד, דכל זה במדינות אחרות שנותנים עין בממון ושייך טעמא דגרבי, אבל במדינות אלו אשר תהילה לה' יתברך לא כן הוא, צ"ע רב אם אין חייבים לפדות נפש מישראל בסכנת נפשות בכל ממון, ועל כן פסק למעשה באחד שישב בחצר המטרה קרוב לסכנת נפשות, דצריכין לפזר עליו מעות, אך הקרובים יתנו הערכה כפי ששימו עליהם הפרנסים, והמותר מקופת הקהל, ע"ש: (ה) מכדי דמיהם. עיין בתשובת

חלקים מא"י לנכרים משום לא תחנם (גמ' ע"ז כ.), מכ"מ במקום פקו"נ יש להתיר איסור זה, ככל שאר איסורי תורה, ואף על מקום המקדש עצמו ג"כ יש לוותר כשיש סכנ"פ, וכנ"ל ממעשה דחזקיהו המלך, אא"כ יש הבטחה ברורה מפי נביא, ובימינו לא שמענו שום הבטחה משום נביא, אלא אדרבא, בכל שבוע יש איבוד נשמה, וכדאי אפילו למסור לידי הערבים את העיר העתיקה כולה עם יהודה ושומרון וכו' וכו', ובלבד להציל נפש אחת מישראל, ע"כ דבריהם.

ב. דין פקו"נ בשעת מלחמה

אכן עי' מנ"ח (למצוה תכ"ד), דדין פיקו"נ שדוחה לכל מצוות התורה ולכל איסורי תורה, היינו דוקא שלא בשעת מלחמה. אך בשעת מלחמה פשיטא דלא שייך לומר שדין פיקו"נ יהיה נוהג, שא"כ, לעולם לא נערוך שום מלחמה, שהרי בדרך הטבע תמיד יש בכל מלחמה ספק סכנה לחיילים, והול"ל שאפילו רק ספק סכנה לחייל אחד ידחה לכל מצות המלחמה. אלא ודאי דבר ברור הוא שבמצב של מלחמה לא שייך בכלל הדין של פיקו"נ. וכ"ה בחי' הנצי"ב לקידושין (מה.), ובחי' הגרי"ז להפטרות בשלח עה"פ זבולון עם חרף נפשו למות, וכ"ה בנחלת יצחק (להג"ר זידל סעמיאטיצקי) סי' ס"ט, ובתשו' דבר יהושע (אהרנברג) ח"ב סי' מ"ח, ובמפתחות שמה, ובס' מקדש מרדכי (אילן) עמ' רכ"ח-רכ"ט, ועוד.

ג. מדינת ישראל כעת היא

במצב של מלחמה

ונראה דאף דאין שמה חיילים ערבים היורים בתותחים, ואין אוירונים הזורקים פצצות, מכ"מ עפ"י הלכה — מדינת ישראל היום היא במצב של מלחמה עם הערבים. דהנה בסוף הקיץ בשנת תש"ל ג"כ היתה

מדינת ישראל במצב של שלום — [בין מלחמה למלחמה], ותפסו טרוריסטים ערבים שני אוירונים מלאים יהודים תיירים בחזרתם מא"י לאמריקא, והוליכום לירדן, והיו מאיימים להרוג את כולם, ובין השבויים הי' הגאון הר"ר יצחק הוטנר ז"ל, ראש ישיבת רבנו חיים ברלין. ועלה אז על לב חבר מתלמידיו העשירים להגיש כמה מיליוני דולרים למשרד החוץ של ארה"ב, שיגישו הם הון זה לערבים הטרוריסטים ע"מ שישחררו את רבם הגר"י הוטנר, ודנו אז הרבנים בדין המשנה (גיטין מה.) דאין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהם, ובגמ' איתא הטעם — דלא לגרבו ולייתו טפי, ולפי הטעם הזה, אפילו ירצו הקהל לתת מעצמם יהיה אסור, ולא רק שאין מטריחים על הציבור לחייבם לפדות בסכומים כהגדולים. אך עיי"ש בתוד"ה דלא לגרבו, דבשבוי המופלג בחכמה מותר לפדותו אפי' ביותר מכדי דמיו, והובאו דבריהם בשו"ע יו"ד סי' רנ"ב ס"ד. והיו מן הרבנים אז שהיו סבורים לומר שאף הגר"י הוטנר הי' דינו כן — כת"ח מופלג, ואשר על כן יש לפדותו אפי' ביותר מכדי דמיו. וטען אז כנגדם הג"ר יעקב קמינצקי ז"ל, דאין החשבון הזה צודק כלל, דכל הך דינא דפדיון שבויים ליתא אלא בשעת שלום, אבל בשעת מלחמה א"א לומר שמחוייבים להפסיק מללחום ע"מ לפדות את השבויים בממון, שהרי ע"י כן נמצינו מסייעים להאויב באמצע המלחמה, כי ע"י מתן הכספים הגדולים להאויב, הלא יוכלו לחזק עוד יותר את מצבם במלחמה. והמשיך לומר, דהנה בשנת תש"ח הקימו ממשלת יהודים בא"י, ונלחמו בהם כל הערבים שסביבותיהם, ואף שכבר הופסק האש זה כמה שנים, מכ"מ הערבים עדיין לא השלימו עם המדינה [חוץ ממצרים, שעשו הסכם-שלום עם מדינת ישראל], ונמצא שכל המלחמות וכל הפרעות וכל המהומות שעורכים הערבים [עד

ד. מלחמת מצוה ומלחמת הרשות והנה מתבאר מתוך המשנה דריש סנהדרין, ומתוך סוגיית הגמ' דסוטה ס"פ משוח מלחמה, שב' סוגי מלחמה הם, דיש מלחמת מצוה ויש מלחמת הרשות, ובכדי לערוך מלחמת הרשות צריכים רשות מב"ד הגדול, משא"כ במלחמת מצוה. ולפי"ז מסתברא לומר שלגבי עכו"ם, דלא שייך לגבייהו כל הענין של נטילת רשות מב"ד הגדול, שרק הותרה אצלם מלחמה שכזו שאצלנו היתה נידונה כמלחמת מצוה, אבל שהם יערכו מלחמה שכזו שאצלנו היתה בבחינת מלחמת הרשות, לזה כבר אין להם היתר. וכן ביאר בתשובות החת"ס (חיו"ד סי' יט) בכוונת הגמ' סנהדרין (נט.) דעכו"ם לאו בני כיבוש נינהו.

ונראה פשוט דלא רק מלחמת התגוננות של פיקו"נ ממש (החשובה אצלנו כמלחמת מצוה) שריא לב"נ, אלא אף התגוננות על ארצם ועל מולדתם נמי, כגון למשל, אילו בא הצבא הרוסי לאמריקא וסיבכו חייליהם את וושינגטון עיר הבירה, או אפילו עיירה קטנה כסקרנטון או פרמוס וכדומה, ולא ביקשו להרוג או אפילו לחבול בשום בן אדם, אלא רק לספח את העיר ההיא לארצם, לבל תהי' עוד תחת שלטון אמריקא, אלא תהי' — מכאן ואילך — תחת שלטון רוסיא, הי' נראה פשוט שהיו האמריקאים רשאים בכה"ג לערוך מלחמת התגוננות בעד ארצם ומולדתם, וכן הוא בפשיטות מנהג העולם כידוע, וממילא לפי"ז נראה לומר בהכרח, שאצלנו היתה מלחמה שכזו בבחינת מלחמת-מצוה, [דאל"כ הרי לא

ימינו ועד בכלל], הכל המשך מאותה המלחמה הראשונה [מלחמת השחרור], והיות שמדינת ישראל היתה [בשנת תש"ל] במצב של מלחמה, אסור הי' למסור הכספים למשרד החוץ של ארה"ב ע"מ למסרם לטרוריסטים, עכת"ד. [למעשה אנשי משרד החוץ מיאנו מלמסור כספים להטרוריסטים, ולא הי' על מה לפלפל בכלל].

ועפ"י הדברים האלה הי' נראה לומר דהוה"נ [ובאמת ק"ו הוא] בזה"ז, שמדינת ישראל עומדת היא במצב של מלחמה, וכל הפרעות והמהומות שבימינו דינם (עפ"י הלכה) כהמשך מהמלחמה הראשונה [מלחמת השחרור], שהרי הערבים טוענים בפירוש ובפה מלא, שהם רוצים את ירושלים ואת תל אביב ואת חיפה וכו' וכו', וממילא, צריכים אנשי צה"ל לנהוג עם כל המשתתפים באלו הפרעות כמו שנוהגים בשעת מלחמה ממש, שאם יש צורך בכך, שיירו בהם ע"מ להרוג, ואם יש צורך בכך — כי לפעמים מן הנמנע לברר מי הם המחבלים והטרוריסטים המארגנים את הפרעות ואת המהומות — רשאים וחייבים צה"ל להכות ואף להרוג — כפי הדרוש לנצח במלחמה — אף אחרים מאותה האומה שהם חפים מפשע, וכמבואר בגור אריה למהר"ל מפראג לפ' וישלח¹. וכן נראה נמי לומר, דהואיל והמצב כעת בארץ הוא מצב של מלחמה, שאין להתחשב בסכנ"פ של היחידים, וכאשר הבאנו מדברי המנח"ח והנצי"ב ומדברי שאר המחברים.

שפרצו להם תחילה, מותרים ליקח נקמתם מהם. והי"נ כל המלחמות שהם נמצאים, כגון צרור את המדינים וגו', אע"ג דהיו הרבה שלא עשו, אין זה חילוק, כיון שהיו באותה אומה שעשה רע להם — מותרים לבוא עליהם למלחמה. וכו' הם כל המלחמות. עכ"ד.

(1) וז"ל המהר"ל שמה, ואע"ג דאמרה התורה כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, היינו היכי דלא עשו לישראל דבר. אבל היכי דעשו לישראל דבר כגון זה, שפרצו בהם לעשות להם נבלה, אע"ג דלא עשה רק אחד מהם, כיון דמכלל העם הוא. כיון

Riddles of the Week

#1

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כד עמוד ב

המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה.

#2

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נג עמוד ב

תא שמע, עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש - נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנורך ובמשארותיך. אימתי משארות מצויות אצל תנור - הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם - על אחת כמה וכמה.

Rabbi Pindrus

שו"ת חתם סופר יורה דעה סימן שלו

נתעורר מעלתו עמ"ש בנב"י תנינא חי"ד סי' ר"י עיינתי שם הנה לכאורה הו"מ לאסור בפשיטות מטעם מת ישראל אסור בהנאה מן התורה והוא איסור דאורייתא ממש ואי' הנאה דתקרובות ע"ז וי"נ =ויין נסך= מזבחי מתים נפקא לן ומת מעגלה ערופה וכל האסור בהנאה אסור להשליכו אפילו לכלבי הפקר מכ"ש למכור או לתנו לגוי אלא שלפי הס"ד של השואל ההוא בנב"י הוה זה פקוח נפש שילמדו הרופאים ללמוד ממנו שורש המכה ההיא כדי שידעו להזהר ולהמציא תרופה בכיוצא בו ואם כן אפילו יהיה שאסור בהנאה מ"מ הא מתרפאים באי' הנאה ע"כ האריך הגאון זצ"ל שאין זה בכלל הצלת נפשות כיון שאין חולה לפנינו הצריך לזה ושוב ממילא גם בלי טעם דאיסור הנאה אסור לך ולא לזה ולפ"ז אי' היה לפנינו חולה שיש לו מכה כיוצא בה ורוצים לנתח המת הלז לרפואתו של זה קרוב לודאי דמותר אמנם נידון שלפנינו מי שרוצה למכור עצמו בחיותו לרופאים שינתחוהו אחר מותו ללמוד ממנו הלכות הרופאים הנה זה איננו נכנס בגדר פ"נ =פקוח נפש= כלל וכלל אם כן כל לימודי הרופאים ידחה שבת ועיין בשאלת יעב"ץ ח"א תשובה נפלאה וכיון שאין כאן פ"נ איכא משום אי' הנאה וגם משום ניוול אם על ניוול של עצמו לא חס כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם יעיין ברמב"ן פסוק כי קללת אלקים תלוי יראה שאיננו כהבנת החצונים.

והאי שפחה דנתחייבה שריפה למלכות ושלקוהו במס' בכורות מ"ה ע"א האי שפחה עמלקית היתה דמותר הנאה או אפי' שפחה כנענית של ישראל ותליא בפי' הראשונים בכוונת תוס' דמס' ב"ק י' ע"א סוף ד"ה שהשור וכו' ועיין מ"ל פי"ד מאבל ע"ש ולכאורה יש להוכיח דעבד מת אסור בהנאה מגיטין מ"ג ע"א דמשני במנוול ומוכה שחין וקשה אכתי חזי למוכרו להאכילו לכלבים אחר מיתה או ללמוד הניתוח ובשגם שהוא מוכה שחין וילמדו ממנו רפואה לכיוצא בו אע"כ אסור בהנאה ותיובתא להמתירין עבד מת בהנאה וי"ל עכ"פ אין האדון רשאי לנוולו כבנדה מ"ז ע"א לעבודה נתתי ולא לבושה והנה ממילא לק"מ ממלכי ישראל שהחניטו /שחנטו/ אותם כמ"ש בתשוב' נב"י הנ"ל דהתם לא נהנו מהם וליכא משום איסור הנאה ותימא שלא הביא מיוסף שהחניט /שחנט/ אביו יעקב ובחי' תורה שלי פרש' ויחי כתבתי על פי מה שכל לקט הקמח על משניות סוף פרק ה' דפסחים על פי דרך הזהרה שחלילה לא פתחו בטן יעקב ולא הוציאו בני מעיו אלא דרך טבורו הכניסו האפרסמון דדרך פיו של מת א"א דמשמת נסתם הפה ונפתח הטבור כמו שהיה במעי אמו (נקב קטן כחוט השערה) ושם הכניסו הרופאים האפרסמון ע"ש שסיים דבר זה נודע לבני יעקב לא לזולתם לכן אין רופאי או"ה =אומות העולם= יודעים לעשות כן למלכיהם ועל זה כתבתי אני שזה דוחק כיון שנודע לרופאי יוסף ועשה כן ליעקב מסתמא הי' עושין לפרעה במיתתו ולא היה הדבר נשכח כי הי' עושין כן לכל מלכי ארץ אבל נ"ל מה בצע לשפוך שמן אפרסמון לתוך גוף מלא קיא צואה ע"כ א"א בלי הוצאת בני מעים הפנימים אך ביעקב כתיב ויגוע וכו' וכל רמב"ן סוף פ' חיי שרה שנתמקמק בחולי מעיים כמו עשרה ימים ויותר עד שהמק בשרו והוא על רגליו והי' נקי מכל רפש וצואה לו היה יכולים להכניס אפרסמון דרך טבורו וגם ליוסף שלא נאמרה בו גוועה לא הי' יכולים לעשות כנ"ל אלא חנטוהו כדרך כל החונטים ע"כ

נקרא עצמות יוסף ולא נאמר כן ביעקב מטעם הנ"ל שנשאר יעקב שלם [ועפ"ז י"ל לשון שאמר יעקב לבניו אני נאסף אל עמי קברו אותי אל אבותי ופי' רמב"ן אל אבותי שאוני אל אבותי וק' מ"ט לא אמר ג"כ אל תקברוני במצרים כמ"ש ליוסף ואם סמך עצמו במה שכבר השביע ליוסף א"כ ג"ז לא הי' צריך אלא י"ל שעיקור חששא הי' שיקברוהו במצרים לעכל הבשר ושוב ישאווהו דא"א לחנוט דרך טבורו ויחושו לרמה ותולעה וע"כ אולי יקברוהו תחלה במצרים ע"כ צוה שעכ"פ בשום אופן אל יקברוהו במצרים אך סמוך למיתה שראה עצמו נקי מכל לכלוך אמר אני נאסף דייקא בגויעה ואסיפה ואפשר בחניטה דרך טבורו פשיטא שלא תקברוני תחלה במצרים ולא אמר רק שאוני אל אבותי] אלו דברי בחי' תורה.

וכבר הארכתי במקום אחר במשאחז"ל אין עכו"ם מטמאים אציע מ"ש תוס' פ"ק דע"ז לחלק בין אדם להאדם דגם עכו"ם נקראו האדם והסביר תורת חיים כי האדם בה"א /בה' הידיעה דקאי אהגוף העומד בפנינו ובזה בין עכו"ם ובין ישראל צורת אדם הוא אך אדם בלא ה"י /ה' הידיעה קאי על תוכו אדם פנימי חלק אלהי ממעל זה קאי על ישראל ולא אעכו"ם וחושב אני שאפשר לומר שהחמיר' תורה בטומאת המת שלא יבואו ליהנות וכעין הא דנדה נ"ה ע"א אלא התם בעור אדם דרבנן ואני אומר בבשר אדם דאורייתא ואם כן בשר עכו"ם דמותר בהנאה אינו מטמא באוהל עכ"פ לא החמירה תורה כי אינו צריך הרחקה והאי גופא טעמא בעי הוא משום דכל העכו"ם חושבים בפירוד הנשמה מהגוף נשאר הגוף בלי שום לחלוחית רוחניות ע"כ קוראים הרוח (זעליג /רוחני/) והגוף פגר (געקערפערט) שהוא כולו גוף (קערפער) וע"כ מנתחים אותו ואינם חוששים לבזיונו וע"כ מותר בהנאה ואין עכו"ם במותם קרוים עוד אדם לפי דעתם ואמונתם.

אך בני ישראל מאמינים גם אדם כי ימות באהל עדיין במותו נקרא אדם פנימי ולא פגר (קערפער) כי גם בגופו שהיה נרתק /נרתיק/ לנשמה נשאר בו לחלוחי' קדושה ונוהגים בו כבוד ואומר' עליו קללת אלקים תלוי ע"ד רמב"ן פרשת ויצא שרזמתי /שרמזתי/ הנ"ל ע"כ אסור בהנאה וממילא מטמא ועד"ז יבנו דברי חכז"ל במשנה שלהי מס' ידים ואין להאריך ואחתום בברכה א"נ. פ"ב מש"ק א' דסליחות תקצ"ו לפ"ק. משה"ק סופר מפפ"דמ.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: אם יהיו כל הימים דין, ואגמים קולמוסים, ושמים יריעות, וכל בני אדם לבלרין - אין מספיקים לכתוב חללה של רשות. מאי קראה? - אמר רב משרשיא: שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר.